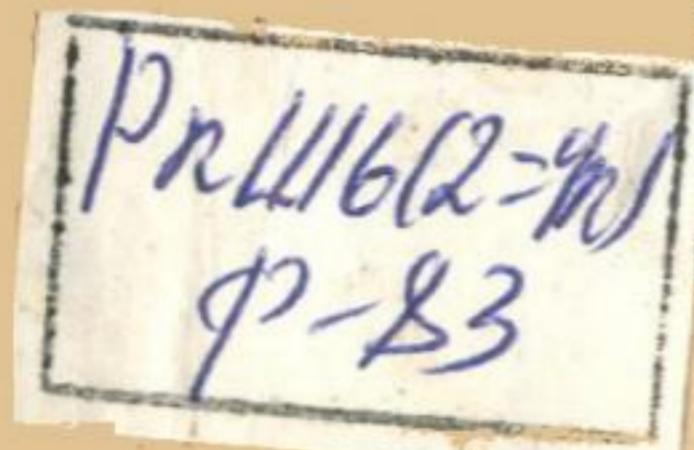

БІБЛІОТЕКА
всієї самодіяльності

І. В. ФРАНКО

БУДКА ч. 27

„МИСТЕЦТВО”

Б-Ч

+

КОРОТКИЙ ПАСПОРТ КНИГИ

Шифр РКШ6(2-Ч) Ф83 Інв. № 45615

Автор Франко Ів.

Назва Будка ч. 27: Драма.

Місце, рік видання К., 1945.

Кіл-ть стор. 37, [17] с.

-\ \ - окр. листів

-\ \ - ілюстрацій

-\ \ - карт

-\ \ - схем

Том _____ частина _____ вип. _____

Конволют

21. XII. 2007,

Іванчук-

БІБЛІОТЕКА ХУДОЖНОЇ САМОДІЯЛЬНОСТІ

ІВ. ФРАНКО

БУДКА ч. 27

ДРАМА В 1 ДІЇ

•МИСТЕЦТВО•
Київ — 1945

ДІЙОВІ ОСОБИ:

Панько Середуцкий, будник, літ 50, високий, з повною стриженою бородою, в синій блузі, в шапці з ознакою залізничного функціонера.

Олена, його жінка, літ поверх 40, згорблена, зморщена, передчасно зів'яла.

Зося, їх дочка, літ 18, гарна дівчина, в сільськім, чистенькім убраниі.

Прокіп Завада, багатий господар, вдовець, літ 45, невеликий, кремезний, трохи лисий, зі шпаковатими, коротко стриженими вусами.

Гнат Сиротюк, парубок, літ 24.

Ксеня, жебруча баба.

Діється в нашім часі.

На авансцені видно від правої куліси до лівої штреку залізної дороги. Коло правої куліси високий сигналовий стовп, коло лівої рамка і ліхтарня на стовпі. За штрекою піднімається скісно вгору насип також через пілу сцену, а на ньому невеличка площа, до якої від штреки ведуть сходи з поруччям. У глибині залізнича будка з чорним написом на стіні: «27». Перед будкою телеграфічний апарат в формі дощаної, стордем поставленої домовини, від нього йде дріт до будки. В будді два вікна і двері. Над одним вікном видно напис «Каса». О стіну оперта будкарська кругла віха. Попід стіною йде лавка, збоку направо—друга. Декорадія показує в глибині вид на поле, здалека село між вербами та садами; бокові куліси—вид на поля—полукіпки, справа далеко лісок.

В протягу акції вечоріє.

ЯВА ПЕРША

Коли має піднятися куртина, чути гуркіт воза, що переїздить через штреку, ляскання батога, крик: «вйо! вйо!» Коли куртина підноситься, воза вже не видно, тілько Панько з люлькою в зубах, замикає рампу. За рампою Гнат з батогом.

Панько і Гнат

Панько. То напевно вже всі? Ти останній ідеш?

Гнат. Та кажу ж вам, що остатній.
(Лобуває зза халяви тютюн і курить сигару).
От дайте огнику, коли ласка. Зрана з дому
вибирався та й забув з собою сірників
узяти, прийшлося цілий день коло сіна
робити не кутивши. (Закурює). Тютюн є,
а огню ані руш!

Панько. Невелика біда, що трохи про-
постилися. Менше грошей з димом пішло.
Я, парубче, в твоїм віці ще й не знат, як
смакує тютюн.

Гнат. Е, дядьку, ви в моїм віці, певно,
й сном не снили, що колись будете буд-
ником при залізниці.

Панько. Та воно то правда. Поступає
світ, нема що казати, тільки не все до
доброго.

Гнат. А я гадаю, що не все й до злого.
А пощо ви питали, чи вже всі з сіном
поїхали?

Панько. Та бачиш, рампу замикаю.
Мушу ще йти на штреку, там три мости
оглянути, бо о дев'ятій тягаровий іде, а
зараз за ним поспішний. То якби ще які
надіхали, мусіли би чекати, поки не верну.

Гнат. Ну, а хіба ваших нема дома?

Панько. Та то то й є, що нема. Пішли
обі жати до Завади. Наперся старий рано:
конче та й конче ходіть. «Порятуйте, мо-

вить,—мене сей раз, може й я вас коли чим порятую». Ховай боже, він і справді не раз стає нам у пригоді. То я й казав своїм іти.

Гнат. Ну, бувайте здорові! Не хочу вам часу збавляти. Мої коні також трохи відсапалися. Добрий вечір вам!

Панько. Їдь здоров, небоже!

Гнат відходить.

ЯВА ДРУГА

Панько сам, поправляє лульку, йде горі сходами до будки, відчиняє двері, виносить із сіней лопату і, взявши її на плече, йде знов на штреку і починає йти за шинами, десять-недесять поправляючи лопатою насип, стибаючи зілля, відгортаючи камінець. Далі, зирнувши в напрямі правої куліси, підносить лопату вгору, махає нею і кричить.

Панько. Гей, гей! А чого вас там занесло! От іще погана дітвора, немає де бавитися, та на штреді! Геть мені насип попсують! А не підеш ти відтам один з другим, га! (Біжить з піднесеною лопатою і щезає).

ЯВА ТРЕТЬЯ

Якийсь час на сцені пусто. По хвилі з противного боку, від рампи, на насипі показуються Олена і Зося, з серпами на головах, з вузликами в руках, за ними йде Прокіп.

Олена. Бігме, кумоньку, аж мені прикро!
Сама не знаю, як вас дякувати. Не стілько ми вам там і напрацювали... Їй же богу, яка вже з мене робітниця! А ви нас так ударували, так ударували!..

Завада. Е, що там, кумо! Ударував, ударував. Гріх би мені був, якби я таких щиріх, таких добрих людей не пошанував. Я вам кажу, що ви мене нині так урадували тим, що сътє мене послухали. А того, кумо, не говоріть, що ви не заробили. Правда, ви слабенькі, але проте жнете добрe, а вже що панна Зося!..

Зося. Та яка я вам панна, дядьку Прокопе?

Прокіп. Для мене ти, дівочко, панна. Не гірша від тих, що в панськім дворі, а може, ще й ліпша.

Тим часом Олена вийшла до будки, зложила там свій вузлик і зараз виходить.

Олена. Ну, спасибі вам, кумоньку, що сътє нас аж до самої хати довели. Але тепер уже вас так не пустимо. Прошу за-

Йдіть на хвилечку до середини. Мого старого нема дома, певно пішов штреку оглядати. Ну, та він зараз прийде. Ірошуй!

Завада (*сидячи на лавці під стіною*). Ші, кумочко! Дякую вам! У вас там тіснев'ко в будці. А тут так чудово. Сонечко саме на заході, похолодніло трошки, повітря у вас насеред піль чисте. Ах! Спочину трохи. Нібито чоловік так тяжко не робить, а проте на цілий день набігається, намотикається, нагризеться то з тим, то з другим, то з десятим, і прийде вечір, то так би й сидів та дихав отим божим повітрям, та запахом та тишею.

Олена (*сидячи на другій лавочці*). Правда ваша, кумочку! І я втомилася! А в будці справді трохи душно. Зосю, а йди но, сину, та винеси дечого, щоби кума погостити. Знаєш, того вишняку, що два роки тому наливаний! Іди, йди! Та й закуски не забудь, хоч із того, що нам кум сам дав сьогодні.

Зося відходить до будки.

Завада. Та що бо ви, кумо? Заходу собі робите, дівчину трудите, а я би обійшовся.

Олена. Е, ні, то вже зовсім не випадає. Не часто ви нам пороги оббиваєте,

а коли вже нині така ваша ласка... Ні, мене би старий убив, як би я вас не приймала, як бог приказав. Посидьте трошечки, він живо прийде, то побалакаєте. Вечір теплий, до села недалеко, а хоч би й що, то старий вас проведе.

Зося тим часом виносить на критий столик, ставить на ньому хліб, миску з покраїним сиром і дві чарки, потім приносить спору фляшку з вишняком. Вона порається мовчкі. Завада не зводить із неї очей, очевидячки любується нею.

Завада. О, спасибі тобі, Зосенько! Велика рости, на весілля проси!

Зося. Хіба досі не велика виросла?

Завада. Досі ти росла, як деревце, як вишенька, все вгору та вгору, а тепер тобі пора інакше рости.

Зося. А то як?

Завада. Як божа пшеничка: зразу колосок зеленеселький, а потім жовкне, наливається золотими зернятками.

Зося (*б'є його хусткою по голові*). Ідіть, ідіть. От що вигадали. Маю ще час колоситися. (*Відходить*).

Завада. Та куди ти, Зосю? А з нами перекусити не ласка?

Олена (*наливає чарки*). Дайте їй спокій. У неї там ще в хаті робота є, а вона собі й роблячи перекусить. Прошу вас.

Завада (*торкає чаркою до Олениної, обов'ють*). А! От смак! Люблю я ті наші вишняки. Чудо, як гарно ви їх умієте робити! А у мене вишеень повний сад, та що з того? Прийде літо, достигне того—красота, аж глянути любо. А все для горобців. Так сирі їсти—чи багато їх з'їси. А зробити з того щось чоловік не вміє. Моя небіжка, царство їй небесне, ледво борщ та бульби вміла зварити. Нібіто чоловік у достатку живе, всього має, а проте єсть не ліпше того жебрака. Смаку ніякого не зазнає. Звичайно, коли жінка недотепна!..

Олена. Отсей вишняк, то вже моя Зося наливалася. Вона у мене ціле господарство провадить. Що я знала, того їй навчила. Та що того її вчити. Раз побачить і все зрозуміє, всьому лад дастіть і ще ліпше їй усе вдастися, ніж мені. Що то, молоді руки! (*Наливає Заваді, сей п'є*).

Завада. Славна вона у вас дівчина, кумо. І як виросла. Адже на моїх очах: здається, що вчора от така дитина була, а нині подивись!

Олена. Вісімнадцятий рік скінчить у покрову.

Завада. І радісно, і прикро на душі, коли дивлюсь на неї. Адже ж і я міг мати таку доньку. Та що, не дав господь. Мали

ми з небіжкою одного хлопчика, та сей швидко вмер. Якраз був би тепер у тім віці, що вже Зося.

Олена. Га, що ж, божа воля. (*Наливає йому*). Прошу вас, кумоньку, не погордуйте ще одною!

Завада (п'є). Якже! Не погордую. Коли кажете, що се Зося наливала, то якось мені мов аж удвоє ліпше смакує! Аж на серці легше робиться. Яка то мусить бути радість для мами—мати таку донечку, бачити її день-у-день, якходить, порається, по хаті, чути її голос, любуватися нею, як тою квіткою запахущою!

Олена. Та ви би, кумоньку, й собі подбали про таке! Сього цвіту є по всьому світу. Чому б і вам не мати в своїй хаті такої радості? Ану ж, може, вам ще тепер доля судилася? Та же ви ще не такі старі. Кілько вам буде?

Завада. Та сорок і п'ять минуло в м'ясниці.

Олена. Ну, то що ж? Гадаєте, що перша-ліпша шістнадцятирічка не піде за вас?

Завада. Та піти б пішла, чому ні? Тільки я боюся. Піде не за мене, а за мій маєток. Аби спід вінця, почне мною помітати, як старою мітлюю. От чого боюся.

Про біду нетрудно, а позбутися її не легко.
Якби то так знайти таку дівчину, щоб
чоловік був певний, що буде шанувати мене
її себе—господи! Та я би її озолотив! Я
би її на руках носив!

Олена. Ай, куме! Та же люди не вовки,
а дівчата не вовчиці!

Завада. Ідіть, кумо, йдіть! Знаю я їх!
От якби така дівчина, як ваша Зося...

Олена. Моя Зося?!

Завада. Знаєте, кумо, признаюся вам
по ширості, я головно про те їй хотів з
вами говорити. Дуже вона мені в око
впала. Вже більше як рік, ще від смерті
моєї небіжки, дивлюсь я за нею і чимраз
більше мені подобається. І така в мене
думка стала: або з нею оженюся, або з
жадною.

Олена. Алеж, кумоньку!..

Завада. Розуміється, кумо, силувати
її не хочу. Я хотів би мати на старі літа
справді жінку, дружину при собі, а не най-
мичку і не таку сороку, щоби чекала коли
я замкну очі, щоби посісти моє добро. Богу
дякувати, у мене є на чім жити. До тяжкої
роботи її не заставлю, аби доглянула мене
та її себе—буде з неї. Хазяйства догляну
я сам.

Олена. Га, що ж, куме! Якби на мене

прийшло, то, вірте мені, я би своїй дитині ліпшої долі й бажати не могла. (*Наливає*). Прошу вас, випийте ще одну. Ось мій старий іде. Коли хочете, поговоріть з ним. Почуєте, що він скаже.

ЯВА ЧЕТВЕРТА

Ті самі, Панько входить з лопатою на терасу, ставить лопату під стіну, скидає шапку і обтирає піт із чола.

Панько. Добрий вечір вам, куме!

Завада (*встає і подає руку*). Доброго здоровлячка! А ми тут у вас з кумою гостимося, га?

Панько. Та спасибі, що не горлуюте. А видно, що робітниці вони не мудрі, коли ви їх так вчасно з ниви зігнали.

Олена. Е, кум Завада зовсім мене пристидили. І робити не давали, і ще й обдачували так, що аж...

Панько (*жартою*). Чи ти, стара, буває, не напоїла кума деяким «люби мене», що так до тебе лишиє? Ей, небого! Вважай! А то ще обнесуть люди, що в будці ч. 27 чарівниця живе!

Завада. Та хоч і не кажіть! А хіба не живе? Ще й яка чарівниця. Ми тут власно про неї з кумою деяким слівцем переки-

нулися. Але сідайте лише коло нас. Ви там десь намучилися, що вам піт цюрком із чола тече.

Панько (*сідає*). Хоч і не кажіть, як намучився. Вже мені те літо! До недавна слоти, повені насици псували, а тепер оті дітиська, пастухи, ніяк собі не можуть ліпшої забави видумати, як брати з насыпу каміння і кидати в річку. Чиста напасть моя з ними. А ще й три містки мусив оглянути—не придумаєте, що то за мука. По воді і по баюрах налализився, бо інженер казав добре обсмопрти, чи де фундамент не ушкоджений.

Олена. Ну, то випий і перекуси осьде з кумом, а я піду до хати подивитися, що там Зося робить. (*Виходить*).

ЯВА П'ЯТА

Завада, Панько.

Панько (*наливає собі і Заваді*). Ну, за ваше здоровля, куме. (*П'є*). Знаєте, мені страшенно дивно було, коли ви сьогодні рано завітали до нас. Відколи жиємо ось тут у будці—дванадцять літ, а не пригадую собі, щоб ви коли до нас загостили. Хоч ми й куми собі і приятелі, і старі знайомі з парубоцьких часів. Ну, та пийте

бо! Чи, може, не вдався моїй доњці вишняк?

Завада (п'є). Ей, чому не вдався. Я вже п'ю його та п'ю. В устах солодко, а на серці все чогось важче та й важче.

Панько. Не говоріть такого. Най бог відвертає все зло!

Завада. А мені здається, що від мене все добре відвернув. Особливо сими днями такі мені якісь думки розбирають... Тямите Ксеньку?

Панько. Котру то?

Завада. А туту чорвооку, будникову дочку. В отсій самій будці жила.

Панько. О, чому ж би не тямив? Усі парубки на селі дуріли за нею. А вона, бестія, всім моркув терла, аж поки десь не наскочила на своєго. О, тямлю і до смерті не забуду, як чутка пішла, що в ріці просто будки знайшли втоплену дитину. Гомін на селі, шандари, плач, ведуть Ксеньку заковану. Повели і пропала. Не було більше й чутки про неї.

Завада. Отсе то й диво. Чи судили її? Якби судили, то було би чутно, адже Самбір не така далека україна. Чи вмерла в криміналі? Чи що з нею сталося?

Панько. Але що ж вам зараз, куме,

так вона пригадалася? Се ж давня історія, буде зо двадцять літ.

Завада. Або я знаю! Остатніми днями ві про що іншє й думати не можу, тільки про неї. Зажмурю очі до сну, вже вона передо мною. Дивиться на мене своїми чорними, блискучими очима, аж у душу заглядає. Моргає бровами, пальцем киває, кличе кудись... зриваюся зо сну, місця собі знайти не можу. А ще чоловік сам у хаті—ну, мука та й годі!

Панько (жартом). Чи не було там у вас чогось з нею тоді? Бо щось дуже сильно вона вам пригадується.

Завада. Та як тобі сказати, куме? Здається, що було дещо. А зрештою дідько її знає, чи зо мною одним. Тямиш, яка було, як той в'юн вертка, кожному баки світила, а ніхто не міг зrozуміти, де у неї правда, а де жарт. Аж тоді, коли вже показалося по ній, тоді почала до мене лащинися, далі плакати: бери мене та й бери, се твоє! Та я не вірив, а мої старі випхнули її з хати. І знаєш, її вели заковану через село—в самі м'якопусти було, а я до шлюбу їхав. Перестріла мене і так на мене поглянула, такими очима, що у мене аж серце ледом стялося. Довині того погляду не можу забути.

Панько. То-то й є, молодість, буйність! Гай, гай! Хто з нас не має на собі гріха. В житті, як на ярмарку, не можна без того, щоб один одному на пальці не наступав. А кому наступили, того болить. Не можна без того!

Завада. Все вже я передумав, куме, та проте не легше мені. Може, то самота, бездітність отак під душу підступає. Так знаєш, на чим я зупинився?

Панько. Скажіть, то буду знати.

Завада. Хочу оженитися!

Панько. Ну, що ж, боже помагай.

Завада. Я говорив з твоєю старою, не знаю, що ти скажеш.

Панько. Що я скажу? Хіба ж се від мене залежить?

Завада. То-то, що від тебе. Я хочу твою дочку сватати. Твою Зосю. Може би, то не випадало мені, старому, на таку молоденку заглядатися, та що діяти. Кілько вже роздивлявся на селі—нема такої ні дівчини, ні вдови, щоби моє серце до неї хилилося. Виджу то по них, кожда би пішла, але то знаю напевно, що кожда би мені пекло принесла до дому. Лише твоя дочка одна між усіми—та що я буду її хвалити. Ти ліпше знаєш, яка вона.

Панько. І я її не буду хвалити. Тільки богу дякую, що дав мені таку дитину.

Завада. Так що ж ти скажеш? Буде що з того, що я задумав?

Панько. Се куме, як бог дасть.

Завада. Певно, певно. Без його святої волі нічого не буде. Але ми говоримо не про те, що там кому бог судив, а про те, що наш короткий розум міркує. Чи присилати сватів до тебе?

Панько. Що ж, куме? Скажу тобі по правді, не надіявся твого сватання. Ти багач, я бідний чоловік. Не дам за дочкою такого віна, якого би, може, тобі треба було.

Завада (спалується). Та що ти, куме! Хіба я віна за нею хочу? Чи мені віна потрібно? Адже ж я маю, богу дякувати, свого досить, дітей, ані родини близької нема. Коли хочеш, то я ще й нині в інтер'язі все своє добро по своїй голові на неї запишу. Аби тілько мене шанувала, аби мені на старості літ мою пустку зіркою освітила.

Панько. Та, коли так, то боже помагай! Знаю тебе не відвині. Чоловік ти чесний, не сукристий, господарний, і маю в бозі надію, що моїй дитині буде добре з тобою. І тобі з нею.

Завада (кидається до нього, обіймає і цілує). Кумочку! Любий мій! Бог би твоїми устами говорив! От порадував! От ущесливив ти мене. Коби ще лиш Зося згодилася.

Панько. Оскілько знаю, вона досі про сватання не думала. А втім, недалеко за нею й шукати. (*Кличе до вікна*). Зосю! Зосю! А ходи но сюди!

ЯВА ШОСТА

Ті самі і Зося.

Зося (заплакана, втирає очі фартуком). Чого вам треба?

Панько. Ого, а се що? Тобі вже якась муха на ніс сіла? Ти плачеш? Ну, чого мовчиш? Скажи, що тобі сталося?

Зося. Та нічого.

Панько. Ну, то чого ж плачеш?

Зося (плачє). Та нічого.

Панько. От тобі й на. Нічого та нічого. Може, тобі мама сказала, що тут нанашко Завада про тебе говорить?

Зося, Та сказала.

Панько. Що хоче тебе сватати?

Зося. Та нічого.

Панько. Ну, а ти що на те?

Зося Та нічого.

Панько. Як то нічого? А от плачеш.

Зося. Та плачу.

Панько. Значить, не хочеш іти за нього?

Зося. Та не хочу.

Панько. А то чому?

Зося. Бо вже іншому дала слово.

Панько. Ого! А то кому?

Зося. Гнатові.

Панько. Якому Гнатові?

Зося. А тому, Сиротюкові.

Панько. Он як! Чи бач, з ким знююхалась! Ну, нічого з цього не буде. Що тобі Гнат за пара? Його навесні до війська візьмуть.

Зося (живо). Не візьмуть. Він у батька одинак.

Панько. Ну, то все таки мусиш іще чекати зо три роки, поки з клас не вийде.

Зося. Не три, а два.

Панько. Нехай і два. А за кумом Завадою будеш відразу своя господиня.

Зося. Я ще молода, таточку, можу почekати.

Панько. Е, моя дитино, а що як Гнат за ті два роки інакше нагадається і іншу візьме?

Зося. Ні, таточку, він не такий. Він мене дуже любить.

Панько. Ой, Зосю! З великої любові

так, як із раннього цвіту, дуже рідко потіха буває. Розуміється, я тебе не хочу силувати, але як твій батько, бажаючи твоєго добра, раджу тобі: не спускайся на Гнатові обіцянки, бери долю, яку тобі бог посилає. Кум Завада чоловік хоч і не молодий, але й не такий уже старий. За старших дівчата заміж виходять і живуть щасливо. А два роки чекати, то довгий час. Ми не заможні, а не дай боже моєї смерті, то де ти з немічною мамою подішися? Подумай про се, дитино моя, бо то не трудно сказати: не хочу! Тут о цілі життя ходить, щоб потому не жалувала. З твоєго Гната ще не знати, що може бути, а кум Завада чоловік статочний, не зміниться.

Завада. Знаєте що, кумочку, лишіть нас на хвильку самих, я ще й скажу своє слово, а тоді найробить, як її бог вавчить.

Панько. Добре, добре. Поговоріть собі тут, а я йду ще на штреку подивитися. (Сходить на авансцену і щезає в напрямі наліво).

ЯВА СЬОМА

Завада і Зося.

Завада. Зосю, дитино моя—не гнівайся, що так до тебе говорю, але ти могла б

бути моєю дочкою. Підійди сюди ближче, сядь собі коло мене і послухай, що тобі хочу сказати.

Зося. Говоріть і так. Я чую добре.

Завада (*бере її за руку, притягає близче і садить коло себе на лавці*). Ні, сядь ось тут! Не бійся! Дай подивитися на себе! (*Заглядає їй в лице*).

Зося (*відвертається і закриває лице рукавом*). Ну, чого вам там дивитися на мене!

Завада. Скажи мені, дуже тебе любить твій Гнат?

Зося. Або я знаю! Здається дуже.

Завада. Ну, як він тобі говорить? Присягається?

Зося. Е, що вам з того прийде? Пригадайте собі, як ви своїй небіжці говорили, коли були молоді.

Завада (*зітхаче*). Ой дівчино, дівчино! Якби ти знала, яке ти болюче місце порушила в моїй душі! Двадцять літ тому на тім самім місці, де тепер сидимо, сиділа коло мене інша дівчина, гарна, як зірка небесна, Ксенька чорноока, горнулася до мене, заглядала мені в очі, цілуvala мене, присягалася мені, що довіку буде любити, що не проживе без мене—так, як твій Гнат тобі присягається. І що ж з того? Не минуло півроку, а моя Ксения

пішла в світ з іншим, а я мусив нелюбу дівчину брати.

Зося. Мій Гнат мене не покине! Він не такий.

Завада. Хто знає, дитино? Нині чоловік сам за себе не може ручити, не то за другого.

Зося. І я його не покину, а вам дядьку, ще раз говорю: шукайте собі іншої пари, бо ви не мій, а я не ваша. (*Встає і хоче йти геть*).

Завада (держить її за руку). Стій, небого. Я ще маю тобі щось сказати.

Зося. Говоріть, бо мені ніколи.

Завада. Ти кажеш: шукайте собі іншої пари. Гай, гай. Не знаєш ти, небого, Прокопа Завади. Не знаєш, що значить у моїм віді шукати собі пари. Отже слухай. Я полюбив тебе, одну тебе на всім світі. Полюбив уостаннє в своїм віді, а часом мені здається, що ти заразом і моя перша любов. Що все, що було досі, то була мряка, добра, гуцлавина, а тільки бачуши тебе, я виходжу на ясний, рівний, божий світ. Остатня любов, дівчино, так як домовина—довіку не зміниться. Твій Гнат може ще десять разів зрадити тебе,—я не можу ніколи. Та я розумію—молоде до молодого тягне. І я не хочу ані намовляти,

ані силувати тебе, борони боже. Тільки хочу дати тобі пізнати, як я тебе люблю. Слухай Зосю—ти бідна, а Гнатові родичі багаті. Чи пристануть вони, щоби Гнат брав тебе?

Зося. Або я знаю? Гнат казав, що бере се на себе.

Завада. Так говорить кождий парубок. Не вдоволяйся тим, жадай аби зараз вияснив справу.

Зося. Маємо ще два роки часу,

Завада. Е, за два роки багато може статися. А я тобі кажу напевно, що Гнатові старі не пристануть на те, аби Гнат сватав тебе.

Зося (*гнівно дивиться на нього*). А! Ви, певно, самі підмовите їх!

Завада. Ні, небого. Але я знаю їх, що то за люди. А хоч би й пристали, то тяжке пекло чекає тебе в їх домі.

Зося (*плює на бік*). Тьфу! На свою голову таке говоріть, не на мене. Гнат мене любить, він мене оборонить.

Завада. Дай тобі боже всього найліпшого, але я остерігаю тебе, як батько.

Зося. Обійдуся без ваших осторог. Бувайте здорові!

Завада (*здержує її*). Та чекай бо. Ов,

яка ж ти нетерпелива. Я ще найважнішого не сказав тобі.

Зося (*гніво*). Пустіть! Досить того, що досі наговорили.

Завада. Ні, не досить. Я остеріг тебе, а тепер дам тобі доказ, що не так люблю тебе, як твій Гнат, що не туманю тебе словами. Ще сьогодні беру твоїх старих із собою в село, аби в громаді підписали один папір.

Зося. Який папір?

Завада. Мій запис, що ним я записую тобі половину моєго маєтку, поля, худоби, будинків і всього, що маю, і то не по моїй смерті, а від того дня, коли візьмеш шлюб чи з Гнатом, чи з ким хочеш іншим.

Зося (*стоїть мов оспозіла, витріщивши на кього очі*). Що, що, що ви говорите?

Завада. Те, що чуєш.

Зося. Чи ви жартуєте, чи справду одуріли?

Завада. Ані жартую, ані не одурів, а святу правду говорю.

Зося. Але коли хочете таким способом зловити мене...

Завада (*гніво відкидає її руку, що доти держав в своїй руці*). Нічого від тебе не хочу, дурна дівчина. Ось твій батько над-

ходить, я з ним поговорю, а ти йди собі,
куди наперлася!

Зося (стойть пристидана і зворушенна).
Слухайте, дядьку.

Завада (мовчить, опершився головою на
оба лікти).

Зося. Дядьку. Ви гніваєтесь на мене!

Завада (мовчить).

Зося. Слухайте. Коли ви не дурите
мене... І коли не будете силою, ні хитро-
щами розлучати мене з Гнатом... І коли
би Гнат змінив свою думку—добровільно,
розумієте... І коли би я... Ну, та що я!
Даю вам слово, що в такім разі я готова
бі вийти за вас. (Вибігає).

За той час уже смерклося, чути рехкіт жаб,
крики пастухів за сценою. Завада якийсь час
стоїть на краю платформи, поконедіь сходів.
Панько надходить штрекою і звільна йде горі
сходами.

ЯВА ВОСЬМА

Завада, Панько.

Панько (входить на платформу). Ну,
богу дякувати, я обійшов свою штреку.
Все в порядку. Ну, а ви як? Договорилися
до ладу з Зосею?

Завада. Договорили. І хочу вас про-
сити, куме, вас і куму, з собою в село.

Панько. Тепер, зараз?

Завада. А так, зараз. І так у вас тепер свободний час. А у мене пильна справа.

Панько. Та що там за справа така, що аж ми обоє потрібні?

Завада. Збирайтесь лишень, я вам по дорозі все скажу!

Панько. Га, коли так, то нехай буде й так. Мені там і збиратися не багато, аби стара була готова.

Входить до будки. Завада тим часом нетерпливо ходить по подвір'ю перед будкою. По хвилі виходять Панько, Олена і Зося.

Завада. Ну, от ви й готові!

Панько (до Зосі). Слухай же, доню. За півгодини прийде тягаровий поїзд; ну, сей тут не стає. Якби нас до того часу не було, то виставиш сигнал, що дорога безпечна. А до поспішного ми вже, певно, вернемо.

Завада. А не будеш тут сама боятися.

Зося. О, хіба ж то мені першина? Тілько вертайся живо!

Панько, Олена і Завада відходять. Зося ливиться вслід за ними, потім біжить неспокійно до будки, де зараз вибігає знов із неї, зазирає в противний бік, іде до рампи і вертає назад.

ЯВА ДЕВ'ЯТА

Зося, Гнат.

Гнат (надходить з правого боку, стає коло сигналового стовпа і свище).

Зося (вгорі на платформі). Хто там? Чи ти, Гнат?

Гнат. Я.

Зося. Ходи сюди. Не бійся, моїх нікого нема дома.

Гнат (входить по сходах, обіймає Зосю, цілуються і довго держать одне одного в обіймах). Зосенько. Зіронько моя. Ти ждала мене?

Зося (важко дихаючи). Ждала.

Гнат. Що з тобою, дитино? Впглядаєш, як коли би була заплакана?

Зося. Бо плакала недавно. (Тулитися до нього). Гнатику, соколе мій. Нам грозить розлука.

Гнат. Що, що? Що ти мовиш?

Зося. Правду мовлю. Знаєш, Завада Прокіп, отой багач, сватається за мене.

Гнат. Отой старий, лисий?

Зося. Той самий.

Гнат. І що ж ти на се?

Зося. Відповіла йому, що не піду за нього, бо тобі дала слово.

Гнат (пригортані). От гарно! От славно! То десь стікається старий дука!

Зося. Не вгадав, небоже. Зовсім не стікається. Говорив зо мною довго, а так сердечно, так сумно, що мені аж сльози на очі паверталися.

Гнат. Дурив тебе старий лис! Ой, та я йому ноги поламаю аби зінав, як лисим чолом перед молодими дівчатами світити.

Зося. І зразу думала, що дурив. Коли ж бо він не туди заїхав. Слухай, Гнате. Такого і придумати трудно. Потяг моїх старих у село, каже: «Аби ти знала, що я не дурю тебе, то я ще нині запишу тобі у придане половину всього свого добра: візьмеш шлюб зі своїм Гнатом, тоді приходь і забирай». Ну, що ти на се скажеш?

Гнат. Та що? Здурув старий Завада та й годі.

Зося. Ба, на тім же не кінець. Каже мені далі: «А за се лиш одно мені обіцяй: коли твій Гнат відречеться від тебе, покине тебе, зверне тобі дане слово, ти вийдеш за мене заміж».

Гнат. О, старий дідько! Чи бач, яку він чортівську лапку заставив на наші душі. Ну, і що ж ти йому на се?

Зося. Що ж я мала сказати? По правді я страшенно перелякалася тих слів. Адже

справді виходить так, як контракт з чортом за душу. Та потім, коли мене запевнив, що не буде тебе силувати, ані намовляти проти мене, я сказала Йому: «Нехай буде й так». Але ти, Гнатику, не покинь мене. Остерігаю тебе, яка на нас лапка заставлена. Пильнуйся, соколе мій. Не вір ніяким обмовам! Коли Завада дурить мене з тим записом, то нехай дурить. Сам себе дурить, а мені до його маєтку байдуже. А коли справді хоче дати мені придане, то я думаю, що ані ти, ані твої родичі не будуть мати вічого проти того.

Гнат. Боюсь, Зосенько, і Завади, і його приданого. Ліпше нехай він собі голову ломить без нас!

Тим часом, швидко по приході Гната, від рампи потихо вийшла на сцену Ксения, з вузликом у руці, в жебрацькій одежі. Вона через весь час тоді розмови стояла під стіною в темнім куті. Побачивши на столику сир і хліб, вона вхопила по куснику в обі руки і почала пожерливо їсти, мов людина дуже голодна, та рівночасно пильно слухала розмови молодят, що стоять близько авансени, обернені до неї плечима.

ЛВА ДЕСЯТА

Ті самі і Ксения.

Ксения (при остатніх Гнатових словах виступає наперед). Амінь сьому слову! Нехай зломить голову. Нехай, нехай, нехай ломить!

Зося і Гнат (перелякані обертаються). Свят, свят, свят. А се що таке?

Ксения. То я, діточки! Бідна жебруча баба. Не знаєте мене?

Гнат. А я вас видів пару разів у селі. Оришкою вас називають. Ви недавно тут завандрували.

Ксения. Так, так, синку. Оришкою мене називають, але я властиво Ксения, Ксенею мене охрестили, а ось тут, у тій будці, жили мої родичі.

Зося. Господи. Так се, певно, про вас мені згадував Завада.

Ксения. Тобі згадував. Ну, що ж він тобі мовив.

Зося. Мовив, що вас дуже любив, а ви його зрадили і з іншим у світ повандрували.

Ксения. Окаянний. Безсумлінний. Я його зрадила, я! Адже я три дні й три ночі, як собака, скавучала під його порогом, руки й ноги його цілуvala, щоб не губив мене, щоби не ламав свого слова, щоби змиливався

хоч над тою дитиною, що від нього під сердем носила. Все дарма. Відпихнув мене! Його мати помиями мене обливала, його батько палицю поламав на моїх плечах. Га, га, га. З іншим у світ повандрувала! Певно, певно. З шандарами, в кайданах, за те, що втопила ту бідну дитину. О, він масний на слова, щедрий на обідянки, вміє вхопити за серце, розжалобити, до сліз тебе доведе. Але не дай тобі боже повірити йому за макове зерно!

Гнат. Чуєш, Зосю, чуєш?

Ксения (до Зосі). Я чула, що він тебе сватає. Правда се?

Зося. Та правда. Власне був тут і говорив з моїми старими.

Ксения. Знаю, знаю. Я ж дуже від кількох днів слідком за ним ходжу. Хотіла би ще раз розмовитися з ним. Хотіла би розповісти йому все, все, що я витерпіла через нього. Боже! Як я могла витерпіти! Кайдани, тюрма, потім слабість, потім шпиталь, страшний шпиталь... казали, що я з розуму зійшла. Десять літ мене там мордували, та потім якось випустили. Вийшла я там молодою дівчиною, здорововою, сильною, такою, як ти, а вийшла зів'ялою, згорбленою бабою. Куди було йти? Тайком забігла сюди—тата, ані мами вже це було,

померли. Пішла на заробітки, до Борислава. Робила, поки могла, а далі пішла по жебрах. От так і сюди зайдла. Мушу з ними розмовитися. Чую, як у моїй душі відновляється стара рана. Щось там шарпає, клащає зубами. За що ж я терпіла? Для кого мучилася? А він тепер собі нової втіхи шукає, ще й твою молодість занапастити хоче. Боже, та невже ж ти допустиш до сього?

Зося. Вспокійтесь, тітко! Що ви говорите? Вас слухати страшно. Ходіть, я вам постелю, переспітесь, завтра поговоримо.

Ксеня (*чимраз палкіше*). Ні, ні! Хто знає, чиє завтра. Я чую, що на мене находить щось таке страшне, чорне, безтямне, як тоді було, коли мене з тюрми зв'язану везли до шпиталю. Господи. Підожди ще хоч деньок, щоб я з ним розмовилася. Щоб я всі свої муки, все своє розтрачене життя могла зібрати в одно страшне слово, в один позирк і бухнути ним йому, мов сокирою, в саме серце.

Зося. Бог з вами, тітко! Не говоріть так! Ходіть лишень, ходіть!

Ксеня (*хапле її за руку*). Слухай, дівчина. Він ще буде тут нині?

Зося. Не знаю. Хіба би хотів моїх старих відпроводити назад сюди.

Ксения. О, так, так. Він буде тут. Я знаю. Я чула, як він говорив з твоїми старими, стежкою йдучи... «Я вас відправджу»—казав. О, він такий. Як у гледів собі жертву, то буде довкола неї крутитися день і ніч, не спочине, доки не затопить пазурів у душу.

Зося. Нашо ж вам його тут?

Ксения. О! тут нам найліпше розмовитися. Тут мое слово буде вдвоє, вдесятро важке і зрозуміле. Га! Слухай! Коні стугонять?

Зося. Ні, се тягровий поїзд десь далеко гуркоче. По росі здалека чути.

Ксения (до *Гнат*). А ти, парубче, чого став? Не бійся нічого. Любися з нею, а слова не ламай. А тепер іди відси. Іди геть. А зрештою як хочеш. Тільки мені на очі не показуйся. Здалека ти дуже подібний до нього, такого, як був тоді. Особливо шия. Тікай, бо мене так і кортить винтися в неї пальцями і душити, душити, душити—А!

Гнат (*хрестячись, поступає назад*). Зосю. Бережися. Вона божевільна!

Ксения. Не бійся нічого, дівчино! Не бійся! Я божевільна, але ще при розумі. Не дай боже зовсім збожеволіти. Але слухай, я тобі щось скажу. (*Нахиляє її голову*

до своєї, голосно). Ходи зо мною до хати.
Я там тобі маю щось сказати.

Зося. Зараз, тіточко, тілько мушу вперед засвітити лампу і наставити сигнал. Швидко поїзд надіде.

Ксеня. Ні, ні, нехай се зробить парубок, а ти ходи. (*Тягне Зосю до будки і запирає двері*).

ЯВА ОДИНАДЦЯТА

Гнат (*сам, страйожений стойть нерішучо, не знає що робити*).

Зося (*зсередини*), Не бійся, Гнате. Засвіти лампу, настав сигнал. Я зараз вийду.

Гнат (*бере спід будки драбину, засвічує лампу, наставляє сигнал і знов надслухає. По хвиці виходить Зося*). Зосенько, се ти?

Зося. Я. Не бійся нічого.

Гнат. А де tota божевільна?

Зося. Лягла в сінях на соломі. Чень засне. А як прийде Завада, то казала себе збудити.

За сценою чуті стук кроків і голосне кашляння.

Ой, господи, Та невже се він. А де ж мої старі? Біжу до хати, сковаюся. Ти також сковайся, Гнате. Тілько не відходь, бо мені чогось страшно.

Гнат. Не бійся. Я тут за углом у тіні

сховаюся. Та онде, мабуть, і твої старі
ззаду йдуть.

Зося. Ну, господи тобі слава. (*Вбігає*
до будки і замикає за собою двері. Гнат
щезає за углом.)

ЯВА ДВАНАДЦЯТА

Завада (*сам, п'яненький, та держиться*
ціпко на ногах). Е, поки там старий Панько
зі своєю Оленою дотюпають, то я тим
часом зі своєю пташечкою хоч двома-трьо-
ма словами перекинуся! (*Кричить до вікна*).
Зосю. Зосю. Се я. Завада! А за мною зараз
твої старі йдуть. (*Пробує двері*). Ов, зачи-
нені! Зосю! Ще се таке? В хаті світиться,
а вікого не видно, ані не чути. Зосю! Зосю!
Се я, Прокіп Завада!

ЯВА ТРИНАДЦЯТА

Двері відчиняються, входить Ксения, одягнена
як дівчина.

Ксения (*тихо*). Прокопе. Де ти?

Завада (*не пізнавши її, наближається*).
Ох збиточна дівчина. Двері заперла і не
озивається. Ну, як же ся маєш.

Ксения (*тихо*). Прокопе.

Завада (*відскакує*). Боже. А се що?

Та сама хустка... Та сама сідниця... Та сама керсетка...

Ксения (*прискакує і хапає його в обійми, вищить*). Се я, Прокопе! Ксения! Твоя люба! Твоя одинока! Та сама, котру ти відпихнув, як собаку! Котру шандари в кайданах вели. Котру десять літ у шпиталі катували! (*Нахиляється до його уха і кричить щосили*). Прокопе! Де ти?

Завада (*ладає зомлілий*).

Ксения (*нахиляється над ним*). Ага! Бачиш! А ми таки здибалися! І де? Ось тут, на тім самім місці. І... (*Підводить його*). Подивись лишењь! На отсій лавочці ти присягав мені, що нікого не любиш, крім мене, що не будеш жити без мене! Прокопе! А ось тут (*тягне його з собою в противний бік*), ось тут росла бузина—цвіла тоді, пахощами повітря наповняла—і ми обое—Прокопе! Тяжиш, що тут було?

Завада. Господи! Рятуй мене! (*Хоче вирватись від неї, та вона з чимраз більшим завзяттям держить його*).

Ксения. Стій! Не втікай! Ми ще не все бачили! Я ще маю показати тобі одне місце! Он там, над річкою, на закруті! Ходи, Ходи! Там ще, певно, кровава калюжа відтоді буде. (*Тягне його до сходів*).

Завада. Ні, ні, ні! Не хочу! Пусти мене!

Ксения. Пустити тебе? Га, га, га! Тепер нагадався? О, ні! Не пущу! Сам бог з неба не вирве тебе з моїх рук! Ходи! Ходи! (Обоє шарпаються наверху сходів. Тим часом гуркіт поїзду чути чимраз голосніше за сцену).

Завада (знемагаючи). Гвалт! Рятуйте, люди! Хто в бога вірує!

Ксения (затуляє їому рот). Мовчи, проклятий! Мовчи! Мусиш зо миою! Далі! (Шарпає сказено, обоє скочуються вниз по насипу на штреку).

Завада (піднімаючись на коліна). Господи! Поїзд надходить! Куме! Куме, рятуй!

Ксения (вскакує їому на шию, валить на землю і притискає голову до шини). Мовчи! Мовчи! Бачиш калюжу крові. Пий! Пий! Пий!

Панько (прибігає на крик, стає на краю насипу і хапає віху в руки). А се що таке? Хто там на штреці?

Завада (хрипить). Куме! Рятуй!

Панько. Господи! Поїзд надходить! (Кричить, махаючи віхою). Гов! Гов! Гов!

З правого боку серед гуркоту показуються червоні ліхтарі і чорний тулуб локомотива. Він наближається без упину.

Панько (кричить). Гов! Гов! (А далі
кидає віху і, хапаючись за голову, кричить).
Запізно! Запізно!

ЗАСЛОНА СПАДАЄ

**Редактор П. Нестеровський
Ів. Франко—, Будва № 27^е
(На українском языке)**

**Підписано до друку 28|VII 1945 р. БФ 01459. Тираж 5000.
1 1/4 друк. арк. В друк. арк. 30.000 зн. Зам. 872**

Друкарня „Мистецтво“, Харків

